

Noi documente turcești privind evenimentele din 1821-1822*

VALERIU VELIMAN

Complexitatea evenimentelor petrecute la 1821 în Principatele Române, ilustrată de multitudinea mărturiilor documentare și diversitatea interpretării acestora¹, impune examinarea temeinică a faptelor, înțelegerea adecvată a resorturilor și a dialecticii lor, pentru definirea – fără puțință de tăgadă – a adevărurilor despre Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu. Îndeplinirea unui asemenea deziderat depinde, în bună măsură, de lărgirea bazei documentare, prin depistarea și punerea în lumină a noi mărturii menite să completeze informațiile cunoscute în privința cauzelor și efectelor multiple ale acestei revoluții, a contextului politic intern și extern în care ea s-a desfășurat, astfel încât semnificațiile ei majore, care îi conferă atributele de moment important al luptei poporului român pentru emancipare socială și națională, să decurgă în chip firesc din analiza cât mai multor elemente probatorii.

În spiritul acestei cerințe, semnalăm câteva documente turcești inedite, făcând succinte considerații asupra conținutului lor, cu referiri la valoarea de ansamblu a surselor turco-osmane. Documentele respective, pe care le publicăm în traducere și sub formă de facsimil, fac parte din prodigioasa colecție „Scrisori (autografe) imperiale” (*Hatt-i Hümayûn Tasnifi*) de la Arhiva Președinției Consiliului de Miniștri (*Başbakanlık Arşivi*) din Istanbul; ele întregesc informațiile cuprinse în sursele de aceeași natură, incluse în volumul² recent apărut, la Editura Academiei, sub egida Direcției Generale a Arhivelor Statului și Institutului „Nicolae Iorga”.

* Articol preluat din „Revista Arhivelor”, an LVIII, vol. XLIII, nr. 1/1981, p. 65-84.

Includerea în acest număr al revistei a articolului de mai sus are în intenția editorilor o dublă semnificație: pe de o parte, aceea de a marca legăturile deosebite dintre eminentul turcolog și arhivist Valeriu Veliman, *Doru*, și Corneliu Mihail Lungu, iar pe de altă parte, de a încerca să suplinească absența din volum, dintr-un motiv sau altul, a acelor colegi care, de-a lungul timpului, au fost, efectiv și afectiv, alături de cel omagiat.

¹ Vezi Andrei Oțetea, *Tudor Vladimirescu și Revoluția din 1821*, București, 1971, p. 15-33; G. D. Iscru, *Prelegeri de istoria modernă a României (Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu)*, București, 1975, p. V-XIV (introducere); Mircea T. Radu, *1821. Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească*, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1978, p. 17-29.

² *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe*, București, Editura Acad. R.S. România, București, 1980. (În continuare se va cita: *Revoluția din 1821*).

Izvoarele turco-osmane, încă prea puțin folosite de istoriografia românească – deși nu pot fi trecute cu vederea unele contribuții remarcabile³ – oglindesc destul de clar (desigur, cu subiectivitatea de rigoare) împrejurările politice și militare în care s-au desfășurat Revoluția pandurilor și acțiunile eteriștilor. Mai mult, coroborate cu detaliile furnizate de alte surse documentare intrate deja în circuitul științific, ele capătă valențe deosebite, facilitând cunoașterea aprofundată a rolului hotărâtor pe care l-a avut Poarta otomană în evoluția evenimentelor de la 1821, și nuanțând unele aspecte referitoare îndeosebi la Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu.

Astfel, privite prin prisma documentelor turcești, revoluția românească și mișcarea eteristă apar ca două acțiuni independente una de cealaltă, urmărind țeluri proprii și adoptând căi deosebite pentru realizarea acestora. În sprijinul unei asemenea concluzii pot fi citate expresiile folosite – în actele oficiale emise de autoritățile otomane – pentru caracterizarea lui Tudor Vladimirescu, a lui Alexandru Ipsilanti și pentru aprecierea scopurilor urmărite prin acțiunile lor⁴. Firește, cuprinzând interpretările date de diriguitorii otomani *faptelor* și *proclamațiilor* conducătorilor celor două mișcări, documentele turcești nu oferă nici un indiciu în privința colaborării dintre aceștia, dar, în schimb, ilustrează – chiar dacă printr-o singură piesă⁵ – starea de încordare ivită în raporturile lor. În aceeași ordine de idei, edificatoare considerăm că este și opinia sultanului Mahmud al II-lea, consemnată pe marginea scrisorilor trimise de muhafizul Brăilei, Yusuf pașa, în legătură cu evenimentele de la Galați (masacrarea musulmanilor de către eteriști). Suveranul otoman, păstrând o oarecare rezervă față de autenticitatea faptelor relatate, sesiza deosebirea existentă între natura acestora și cea a „disputei” declanșate în Țara Românească (vezi *doc. nr. 1*). Se înțelege că îndoiala sa nu izvora din necunoașterea acțiunilor și țelurilor slugerului, ci, probabil, din faptul că, în acel moment, îi lipseau probele elocvente asupra ingerinței țariste, căci, ulterior, când i-au parvenit informații suplimentare, semnificația celor întâmplate în târgul dunărean i se releva într-o manieră⁶ ce nu mai necesită comentarii.

³ H. D. Siruni, *Documente turcești referitoare la evenimentele din 1821-1822*, în „Arhiva Românească”, nr. 4/1940, p. 259-263; Mihail Guboglu, *Un mănunchi de documente turcești privind evenimentele din țările române în jurul anului 1821*, în „Revista Arhivelor”, vol. X, nr. 1/1958, p. 234-256; Mustafa A. Mehmet, *Acțiuni diplomatice la Poartă în legătură cu mișcarea revoluționară din 1821*, în „Studii. Revistă de istorie”, tom. 24, nr. 7/1971, p. 63-76.

⁴ Cf. *Revoluția din 1821*, p. 120, 129-130, 290, 320; vezi și Valeriu Veliman, *Aspecte ale relațiilor româno-otomane în perioada 1821-1828*, în „Revista Arhivelor”, vol. XL, nr. 3/1978, p. 314.

⁵ *Revoluția din 1821*, p. 207-208.

⁶ *Ibidem*, p. 183.

Dacă admitem că „singura trăsătură care unea cele două mișcări era *perspectiva generală a unui nou conflict între Rusia și Turcia*”⁷ (s. n. – V. V.), ne explicăm optica demnitarilor Porții față de tulburările din Țara Românească și Moldova, dar mai ales vehemența cu care ei au reacționat la aflarea amănuntelor despre faptele eteriștilor și aprehensiunile lor înainte de și după aplicarea măsurilor menite să reglementeze situația. Într-adevăr, după cum rezultă și din documentele turcești, Poarta a privit criza din Principate – declanșată de insurecția pandurilor și agravată de acțiunile eteriștilor – din unghiul relațiilor sale cu Rusia, fiind preocupată în permanență ca acestea să nu degenereze în conflict armat. Politica sa de așteptare pe care a promovat-o în cazul Revoluției conduse de Tudor Vladimirescu a fost, desigur, dictată de obligativitatea respectării statutului internațional al Principatelor⁸, orice încălcare a acestuia implicând reacția curții imperiale ruse (puterea protectoare), dar și de faptul că, efectiv, nu era încă pregătită pentru o intervenție armată promptă și de mare anvergură⁹, acțiune care, de altfel, la vremea respectivă, nu se vedea a fi absolut necesară, date fiind evoluția evenimentelor și necontestarea suzeranității sale de către conducătorul pandurilor¹⁰.

Dar, prin apariția eteriștilor în Moldova, „situația s-a complicat și mai mult”¹¹. Aceasta, fiindcă acțiunile eteriste, având un *caracter vădit antiotoman*, demonstrat prin natura lor și întărit de *proclamațiile* lui Alexandru Ipsilanti – chiar dacă ele (*și nu cele ale lui Tudor Vladimirescu* !) erau „compuse din vorbe deșarte”¹² – au provocat o puternică impresie în rândul supușilor musulmani și demnitarilor Porții, neliniștiți și de evenimentele din Moreea¹³. Intuind implicațiile grave pe care le puteau avea – pentru starea imperiului – noile schimbări survenite în Principate, o dată cu pătrunderea aici a insurgențelor eteriști, conducătorii otomani au înțeles că sosise momentul să ia măsurile cuvenite pentru rezolvarea, prin forță, a crizei, o asemenea atitudine fiind și în

⁷ Gh. Platon, *Geneza Revoluției române de la 1848* (Introducere în istoria modernă a României), Iași, Editura Junimea, 1980, p. 60.

⁸ Apostol Stan, *Revoluția de la 1821 și statutul internațional al Principatelor Române*, în „Revista de istorie”, tom. 33, nr. 5/1980, p. 867.

⁹ Pentru detalii privind concentrarea trupelor de intervenție, vezi *Revoluția din 1821*, p. 210-211, 294-297; Valeriu Veliman, *op. cit.*, p. 314.

¹⁰ În privința atitudinii lui Tudor față de Poartă, vezi G. D. Iscru, *op. cit.*, p. 19-20; Mircea T. Radu, *op. cit.*, p. 445 și urm.

¹¹ Dan Berindei, Traian Mutașcu, *Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821*, București, 1973, p. 76.

¹² *Revoluția din 1821*, p. 290.

¹³ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi (Istoria Imperiului otoman)*, V. cilt., 2 baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1961, p. 113.

spiritul hotărârilor Sfintei Alianțe¹⁴. Printre aceste măsuri, s-a impus ca o necesitate stringentă intervenția armată. În legătură cu aplicarea măsurii respective, reclamată mai întâi de prezența eteriștilor în Moldova¹⁵, și apoi de instalarea lor în Țara Românească, s-a declanșat o intensă activitate diplomatică la Poartă¹⁶, relațiile ruso-otomane parcurgând în această perioadă o fază de extremă încordare, până la ruperea lor prin plecarea baronului Stroganov¹⁷.

Rapoartele vizirale privind convorbirile dintre baronul Stroganov, ambasadorul rus la Constantinopol, și ministrul afacerilor externe (*reis efendi*) al Porții reflectă pregnant evoluția atitudinii celor două puteri față de evenimentele din Principate. Valoarea lor documentară este incontestabilă: înfățișând probleme de maxim interes pentru Poartă, prezentate sultanului spre aprobare, ele ne permit să pătrundem în culisele diplomației otomane, să cunoaștem atmosfera și conținutul dezbaterilor din divanul imperial. Aflăm, astfel, motivația atitudinii Porții în împrejurările anului revoluționar 1821, argumentele invocate de ea în încercarea de a tranșa în favoarea sa disputa diplomatică cu puterea cu care era nevoită să împartă hegemonia în privința Principatelor. Cum perioada martie-aprilie este aceea când se decide, într-un fel, deznodământul evenimentelor din Țara Românească și Moldova, ne oprim asupra ei, prezentând pe scurt unele chestiuni care au făcut obiectul convorbirilor de atunci dintre reprezentanții Porții și Curții imperiale ruse.

Așa cum am arătat mai sus, întâiele manifestări ale eteriștilor pe teritoriul Moldovei au determinat Poarta să acționeze prompt pentru apărarea poziției sale în Principate. Modalitatea hotărâtă de demnitarilor otomani în acest scop a fost intervenția armată. Obținerea consimțământului Rusiei pentru aplicarea unei asemenea măsuri a constituit aspectul esențial al disputei diplomatice, Poarta acordând o atenție deosebită imprimării unui caracter legitim – cât mai în spiritul tratativelor – acțiunilor sale. Grija suveranului otoman în această privință transpare limpede din documente (vezi *doc. nr. 3*).

Pentru atingerea țelurilor lor, cele două părți au folosit mijloace și argumente oferite de însăși evoluția evenimentelor. De faptele eteriștilor este legată și ideea ingerinței țariste, aspect în privința căruia demnitarilor otomani

¹⁴ Cf. *Istoria diplomației*, sub îngrijirea lui V. P. Potemkin, vol. II, <București>, 1947, p. 115-117.

¹⁵ Vezi rezoluția sultanului: (*Să se facă eforturi ca oastea aceea [de la serhat] să intre în Principate o zi mai devreme !*), consemnată pe versiunea turcă a raportului adresat, la 7 martie (st. v.), baronului Stroganov, de către Pini, în legătură cu intrarea eteriștilor în Moldova, în *Revoluția din 1821*, p. 106.

¹⁶ Pentru detalii, vezi Andrei Oțetea, *op. cit.*, p. 291 - 307; Mustafa A. Mehmet, *op. cit.*

¹⁷ Andrei Oțetea, *op. cit.*, p. 310.

nu s-au îndoit cătuși de puțin. În asemenea condiții, eforturile baronului Stroganov de a convinge Poarta asupra bunelor intenții ale statului său și a neamestecului acestuia în tulburările din Principate nu au avut sorți de izbândă, declarațiile sale, precum și documentele primite din Moldova și Țara Românească – în ciuda grabei lui de a le prezenta cărmuitorilor otomani – fiind pentru aceștia tot atâtea probe edificatoare în privința „duplicității politicii țariste”¹⁸, sau – după expresia documentelor turcești – „uneltiri și răutăți diabolice”, „pure șiretlicuri născocite împotriva musulmanilor” (vezi *doc. nr. 3*). Încercând să preîntâmpine intervenția armată otomană și să rezolve criza pe calea tratativelor, ambasadorul rus a uzat de o gamă largă mijloace diplomatice, în rândul cărora s-au înscris și afirmații de genul: „Ipsilanti și Vladimirescu s-au retras și *așteaptă recomandări din partea mea* (s.n. – V.V.). Să discutăm ce-i de făcut!” (vezi *doc. nr. 4*), ceea ce, probabil, în intențiile lui se voia o dovadă a influenței sale în egală măsură asupra conducătorilor celor două mișcări și a puținței de a-i chema oricând la ordine. Numai că o asemenea declarație nu a avut efectul scontat de autorul ei, ci, dimpotrivă, a întărit opțiunile Porții pentru rezolvarea crizei din Principate, contribuind, poate, și la neluarea în seamă și interpretarea nefavorabilă a demersurilor românești făcute în acea perioadă. Căci așa ne explicăm de ce, bunăoară, *mahzarul* înaintat Porții de mitropolitul și boierii pământeni din Moldova, prin intermediul muhafizului de Brăila¹⁹ – document menționat în mod expres (vezi *doc. nr. 4*) și prin care se cerea numirea unui nou voievod de către Înaltul Devlet, în locul lui Mihail Suțu, fugit din țară – este calificat, alături de alte cereri exprimate din Principate pentru desemnarea de voievozi, drept o încercare de subminare – „în conformitate cu metoda Rusiei” (cf. *doc. nr. 4*) – a măsurilor plănuite de diriguitorii otomani pentru instituirea liniștii și ordinii în Țara Românească și Moldova.

Neîndoielnic, Poarta a fost convinsă de amestecul țarist în evenimentele din Principate (repetăm – cu mențiune specială la adresa acțiunilor eteriste), dar maniera în care a interpretat, la un moment dat, acest aspect, ne arată că s-a folosit de el ca de o armă diplomatică, în sensul că, acceptând formal explicațiile baronului Stroganov pe tema respectivă, a cerut însă și dovezi concrete în sprijinul lor²⁰. Și, cum Rusia nu i-a oferit dovezile cerute care vizau, în special, extrădarea domnului Moldovei și modalitățile de pedepsire a insurgenților, Poarta

¹⁸ Cf. Mircea T. Radu, *op. cit.*, p. 193 și urm.

¹⁹ La 26 aprilie 1821, Yusuf pașa, muhafizul Brăilei, confirmă primirea unor arzuri din Moldova - vezi Mihail Guboglu, *Catalogul documentelor turcești*, vol. II, București, 1965, p. 443. Vezi și „magzarul boierilor moldoveni fugiți în Bucovina...”, datat [5 aprilie 1821], în *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, vol. II, București, 1959, p. 42-45.

²⁰ *Revoluția din 1821*, p. 275-278.

a avut prilejul să invoce necesitatea de a pune ea capăt, cu mijloacele și metodele sale, unei situații care, potrivit tratatelor, îi reclamau oricum intervenția (vezi *doc. nr. 4*). Iar intervenția ei a fost, precum se știe, una armată. Pentru că împrejurările – conform opiniei Porții – au impus-o, numirea voievozilor depinzând de evoluția acestora. Ca o ilustrare a radicalismului demnitarilor otomani, mai notăm și propunerea lor privind desemnarea de muhafizi (guvernatori militari) în Principate.

Cu privire la intervenția armată otomană, date interesante cuprinde și raportul (vezi *doc. nr. 2*) prezentat Porții, după 6/18 aprilie, de către Scarlat Callimachi, numit domn al Țării Românești, la 14 februarie 1821²¹, dar reținut ulterior în capitala imperiului datorită evenimentelor cunoscute. Rezumând informațiile ce i-au fost transmise de caimacamii săi aflați în acea perioadă la Giurgiu, voievodul se referă la plecarea precipitată a lui Ipsilanti spre munți, prezența pandurilor în București și în alte județe – „deși Tudor a anunțat că se va retrage în părțile Olteniei” – intrarea unor efective otomane²² pe teritoriul Țării Românești și dificultățile legate de aprovizionarea lor. Este demn de subliniat faptul că nota rezumativă, consemnată pe acest document, nu reține decât amănuntele privind acțiunea trupelor otomane, ceea ce dovedește, pe de o parte, că datele referitoare la insurgenți erau deja cunoscute, iar pe de alta, că pătrunderea oștilor în Țara Românească era o inițiativă a autorităților otomane de la Dunăre, conformă cu planul preconizat de Poartă, dar inoportună în acel moment (luna aprilie) când încă nu se luase o hotărâre definitivă în acest sens²³. De altfel, rezoluția sultanului este edificatoare (vezi *doc. nr. 2*).

În sfârșit, scrisoarea muhafizului de Vidin (vezi *doc. nr. 5*) – adresată unui înalt demnitar otoman, probabil, în iulie 1822 – consemnează o parte din măsurile luate de Poartă, în urma negocierilor din aprilie-mai același an cu delegațiile boierilor pământeni din Țara Românească și Moldova²⁴. Una dintre aceste măsuri – cea mai însemnată – a fost restabilirea domniilor pământene, fapt socotit, cu justețe, și o consecință a Revoluției conduse de Tudor Vladimirescu.

Cât privește traducerile, menționăm că parantezele drepte marchează interpolările noastre, menite să faciliteze înțelegerea textului sau datările incerte, iar parantezele rotunde – termenii folosiți în documente.

1. [1821 martie]. Un înalt demnitar al Porții raportează sultanului Mahmud al II-lea despre convorbirea dintre ministrul afacerilor externe al Porții (*reis efendi*) și însărcinatul cu afaceri al Rusiei (*elciul*), traducerea documentelor

²¹ Cf. Valeriu Veliman, *op. cit.*, p. 313-314.

²² Vezi și *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, vol. II, p. 56.

²³ *Revoluția din 1821*, p. 210.

²⁴ Pentru detalii vezi Mustafa A. Mehmet, *op. cit.*, p. 66-76.

oferite de acesta din urmă, scrisorile primite din partea muhafizilor de Brăila și Tulcea, și valiului de Silistra, cu privire la evenimentele de la Galați; fuga fratelui și capuchehaiei domnului Moldovei. Rezoluția sultanului.

[*Hatt-i hümayûn*]¹

Vizirul meu,

Cele cuprinse în raport și în celelalte documente au fost văzute de mine. După ce vor definitiva procesul-verbal și documentele (*kâğıtlar*) care se traduc, să cooptezi în Consiliul imperial pe câțiva dintre înțelepții demnitari ai Înalțului meu Devlet și pe cei ce se ocupă de pregătirea expediției și, citinu [cu toții] documentele menționate și discutând pe larg asupra lor, să raportezi hotărârea luată!

Sigilarea caselor moldovenilor fugiți este o chestiune de viitor. *Arnavud karyesi* și *Kuru Çeşme*² sunt locuri populate; desigur, un om care a fost văzut poate fi găsit. Aflându-se, prin mijlocirea zabiților satelor menționate, cum au fugit [moldovenii], să se procedeze întocmai! Poate că, dacă pune mâna pe unul sau doi dintre ei, atunci va fi lesne să se ia o măsură.

*

*Gloriosul, generosul, mărețul, puternicul
și binefăcătorul meu efendi, padişahul meu,*

Sosind de la supusul Yusuf paşa, muhafiz de Brăila, scrisori (*tahrirât*) despre evenimentele petrecute la Galați, și ele fiind supuse înaltei priviri atotcuprinzătoare, în partea lor de sus, s-a consemnat, cu generozitate, imperialul *hatt-i hümayûn*, ce împodobește fila, glăsuind următoarele: „Dacă e așa cum scrie sus-numitul, [cele întâmplare la Galați] nu seamănă cu disputa iscată în Țara Românească, ci se arată a fi de altă natură. Să vedem, ce va spune elciul Rusiei³ la convorbire. De acum înainte, trebuie să se ia măsurile cuvenite!”

Așa cum s-a adus la cunoștința imperială, ieri, supusul reis efendi⁴ s-a întâlnit, în casa sa de pe țărmul mării, cu elciul Rusiei; după ce pomenitul elciu și-a terminat declarațiile, supusul reis efendi a informat în scris, pe scurt, asupra întrunirii, în prezent întocmindu-se prezentarea amănunțită [a celor discutate]. De asemenea, s-a dispus ca documentele oferite de pomenitul elciu în timpul

¹ Apostila (rezoluția) sultanului; se numea și *hatt-i şerif*.

² Azi, cartiere ale Istanbulului.

³ Baronul Stroganov, însărcinat cu afaceri al Rusiei la Poartă.

⁴ Probabil Dođramaci-zâde Mehmed Hâmid Bey, ministru de externe al Porții, în perioada 8 martie - 1 noiembrie 1821.

convorbirii să fie traduse; desigur, cînd vor fi gata, se va cere îngăduința și ele vor fi prezentate majestății [voastre] imperiale⁵. Rezumatul [celor discutate] a fost prezentat, spre a fi adus la cunoștința imperială.

Ieri, spre seară, din partea supușilor muhaffizi de Brăila și Tulcea, și valiului de Silistra⁶, au sosit scrisori despre cum s-au întâmplat evenimentele menționate; fiind reținute până astăzi, pentru a se înțelege declarațiile pomenitului elciu al Rusiei, au fost prezentate și ele augustei [dumneavoastră] persoane⁷.

În momentul când traducerile și procesul-verbal, cuprinzând prezentarea amănunțită [a celor discutate cu elciu], vor fi gata, situația va fi dezbătută pe larg cu membrii Consiliului, urmînd a se cere îngăduința și a se prezenta majestății [voastre] hotărârea luată. Dar, asemenea probleme depinzînd de felul în care se va da sublima dispoziție, ordinul și firmanul în această privință și în orice caz aparțin mării sale gloriosul, generosul, mărețul, puternicul și binefăcătorul meu efendi, padișahul meu.

Fratele și capuchehaia voievodului Moldovei, din *Arnaud Karyesi*, și fiul ginerelui său Eşkine (?), din *Kuru Çeşme*, și-au luat lucrurile, precum unele pietre prețioase, și au fugit împreună cu familiile și cu toți cei din suita lor, îmbarcându-se - după cum se povestește - pe un vas, în această noapte de joi ce a trecut, sau după o altă versiune, pe caiacul de insulă⁸. Casele acestora, cum s-a anunțat și s-a constatat, au rămas goale acum. Dar, cum a sigila casele mai sus pomeniților - deoarece nu a rămas decât de a se sigila casele celor ce aleg o asemenea fugă rușinoasă - ori a dovedi nepăsare și calm depinde de felul în care se va da sublima dispoziție imperială, atunci ordinul și firmanul în această privință aparțin mării sale efendi-ul nostru, cel îndreptățit să poruncească.

Arh. St. București, colecția Xerografii Turcia, pachetul XV, doc. 44; (Başbakanlik Arşivi Istanbul, Hatt-i Hümayûn Tasnifi nr. 16341) Orig.

2. [1821] după 6/18 aprilie. Raportul domnului Țării Românești, Scarlat Callimachi, întocmit pe baza scrisorilor trimise de caimacamii săi, cu privire la fuga lui Ipsilanti spre hotar; intenția lui Tudor de a se retrage în Oltenia; prezența pandurilor în București și în unele județe; efectivul oștenilor

⁵ În text: *hâk-pâyi hümayûnlarina arz...* (a așterne la pămîntul călcat de imperialele picioare”).

⁶ Mehmed Selim pașa.

⁷ În text: *huzûr-i hümayûnlarina...* („în prezența imperială”).

⁸ Este vorba de caiacul ce făcea legătura între Istanbul și insulele (*adalar*) din Marea Marmara.

trecuți în Țara Românească și măsurile luate pentru aprovizionarea lor. Raportul viziral și rezoluția sultanului.

Smeritul raport al supusului voievod al Țării Românești⁹.

[*Hatt-i hümayûn*]: A fost văzut de mine. În afară de faptul că nu s-a hotărât cum va intra oastea care va intra în Principate, nu s-a știut dacă este sau nu permis ca, în funcție de timp și situație, Iskerlet să afle [acest secret]. Potrivit dispoziției mele anterioare, la nevoie i se vor da și acestuia explicațiile și sfaturile necesare, după ce se va lua o hotărâre în privința muhafizilor ce vor fi desemnați în Principate.

*

[*Telhis*¹⁰]: Raportul supusului voievod al Țării Românești, în care se arată că, în cele din urmă, au fost trecuți în Țara Românească o mie de călăreți și două mii de pedestrași, fiind gata și pregătiți să treacă îndată încă patru mii de oșteni; că toate cele trebuincioase pentru tainurile oștenilor menționați sunt ținute în atenție prin mijlocirea ispravnicului județului (*kaza*) Ilfov, desemnat de către caimacami Țării Românești, la porunca valiului de Silistra; că, ispravnicul scriindu-le că îi va fi cu neputință să acopere cheltuielile necesare [aprovizionării], când numărul oștenilor va crește mai apoi, pomeniții caimacami nu s-au încumetat a da vreo instrucțiune, deoarece ei nu știu cum glăsuiește sublima dispoziție în această privință. A fost prezentat spre a fi supus privirii imperiale.

Când va ajunge la înalta cunoștință că pomenitului voievod i se va comunica să scrie caimacamilor săi ca să ducă că la îndeplinire sublima dispoziție imperială așa cum glăsuiește ea în această privință, că situația va fi semnalată și amintitului valiului de Silistra, atunci ordinul și firmanul ce urmează depind de măriia sa efendi-ul nostru, cel îndreptățit să poruncească.

*

În scrisorile (*evrak*) din șase ale acestei luni aprilie, sosite mai apoi astăzi, din partea supușilor mei caimacami, sunt cuprinse următoarele: potrivit celor arătate mai înainte de pomeniții caimacami, Ipsilanti, fugind din București, s-a retras din părțile munților spre granița Austriei; aflându-se că, deși Tudor a anunțat că se va retrage în părțile Olteniei (*Kara Eflâk*), afurisiții, care-i sunt

⁹ Scarlat (*Iskerlet*) Callimachi, domnul Țării Românești (numit la 14 februarie 1821).

¹⁰ Raport al marelui vizir către sultan; notă rezumativă asupra documentelor prezentate sultanului prin intermediul marelui vizir.

ajutoare, colindând târgul București și împrejurimile, s-au avântat și prin diferite județe, pomeniții caimacami au trimis spre București un om de-al lor de încredere, ca să cerceteze situația, și, dacă vor reuși să obțină informații autentice, ei vor fi atenți să le comunice muhafizului de Giurgiu și altor muhafizi; [de altfel], ei au adus la cunoștință numitului muhafiz corespondența ce le-a parvenit din partea boierilor Țării Românești și a altora, scriind răspunsuri cuvenite, în spiritul bunei conduite; în cele din urmă, din părțile Silistrei au trecut în Țara Românească trei mii de oșteni victorioși— o mie de călăreți și două mii de pedestrași – fiind gata și pregătiți de trecere încă alți patru mii de oșteni; vestea respectivă i-a cutremurat pe cei mici și cei mari din tagma țîlharilor; cheltuielile pentru tainurile necesare sus-menționaților oșteni victorioși vor fi suportate de ispravnicul județului Ilfov, desemnat de către pomeniții caimacami, la porunca măriei sale norocosului muhafiz (sic!) de Silistra, dar pomenitul ispravnic scriindu-le că îi va fi cu neputință să acopere cheltuielile necesare [aprovizionării], când numărul menționaților oșteni va crește, pomeniții caimacami [au cerut lămuriri în această privință]¹¹ și, neștiind cum glăsuiește sublima dispoziție, nu s-au încumetat a da în scris vreo instrucțiune în această privință.

De aceea, s-a dovedit curajul de-a prezenta [cele de mai sus] și, când ele vor ajunge la cunoștința atotcuprinzătoare și binefăcătoare, atunci ordinul și firmanul ce urmează depind de măriia sa cel îndreptățit să poruncească.

Arh. St. București, colecția Xerografii Turcia, pachetul XV, doc. 43; Başbakanlık Arşivi Istanbul, Hatt-i Hümayûn Tasnifi nr. 16330) Orig.

3. [1821 aprilie]. Raportul prezentat de un înalt demnitar otoman sultanului Mahmud al II-lea, cu privire la discuțiile purtate în Consiliul imperial pe marginea problemelor abordate la convorbirea dintre reis efendi și elciul Rusiei; atitudinea preconizată de demnitarii otomani față de ingerințele țariste în evenimentele din Principate. Rezoluția sultanului.

(*Hatt-i hümayûn*):

Vizirul meu,

Cuprinsul raportului [tău] și scrisorile numitului muhafiz au fost văzute de mine. Pătrunși de credința în ajutorul stăpânului lumii¹² și în spiritul preagenerosului profet¹³, toți credincioșii au obligația de a fi uniți în simțiri în

¹¹ Ilizibil.

¹² Allah.

¹³ Mahomed.

această privință, căci [nu-i vorba] de a sluji augusta mea persoană și Înaltul meu Devlet, ci religia mahomedană. Cel întreg la minte nu se poate bucura de tihnă atâta timp cât nu se pune capăt acestor tulburări. Pomenitului elciu să i se răspundă așa cum s-a găsit de cuviință în Consiliu, dar să se dovedească atenție ca, din punct de vedere juridic, să nu încalcăm tratatul. Oricum, adevărul este de partea credincioșilor uniți prin bunele intenții ale ilustrului Allah!

*

*Gloriosul, generosul, mărețul, puternicul
și binefăcătorul meu efendi, padișahul meu,*

Ieri, a sosit, cu onoare, la Poarta fetvalei protectoare¹⁴, umilul meu raport, împodobit în partea de sus cu imperialul *hatt-i hümayûn*, și care cuprindea procesul-verbal înaintat Sublimei Porți împărătești, cu privire la declarațiile făcute de elciul Rusiei și la răspunsurile ce au trebuit să se dea din această parte¹⁵, în timpul întrevederii pe care pomenitul elciu a avut-o, la cererea sa, duminica trecută, cu supusul reis efendi. Și, pentru ca declarațiile și propunerile făcute de pomenitul elciu să fie tuturor cunoscute, s-a dat citire amintitului proces-verbal și imperialului *hatt-i şerif*, de bun augur, consemnat cu generozitate în partea sa de sus.

Ca o confirmare a faptului că metoda adoptată de ruși este plină de înșelăciune, documentele adresate de bimbașa Sava, care se află la București, și de Ipsilanti, caimacamilor Țării Românești de la Giurgiu, au fost trimise întocmai lui Iskerlet bey¹⁶, iar traducerile lor sosind la Înalta Poartă o dată cu scrisorile supusului mirmiran Ismail Hakki pașa, muhafiz de Giurgiu (*Yerkökü*), au fost citate și ele în fața celor prezenți.

Preasupușii [demnitari] au arătat cu toții următoarele: răufăcătorii (*şekâvetkârlar*) iviți în Principate adevăresc întru totul viclenia rușilor, iar modul în care ei încearcă să obțină, de această dată, iertarea păcatelor și greșelilor lor, reprezintă o instrucțiune de-a rușilor; toate cele declarate, de această dată, cu bunăvoință, de pomenitul elciu, fiind uneltiri și răutăți diabolice, adăugate la sămânța răului, fără îndoială, sunt pure șiretlicuri născocite împotriva musulmanilor; întrucât este clar și cunoscut tuturor faptul că atitudinea de prietenie și colaborare promovată față de ruși nu a avut niciodată vreun rezultat, ci a adus numai prejudicii Înaltului Devlet atât pe timp de pace, cât și pe timp de

¹⁴ *Bâb-i fetva*, reședința „seyhülislami”-ilor; locul de desfășurare a unora dintre întrunirile miniștrilor otomani.

¹⁵ Adică, demnitari otomani participanți la întrevederea respectivă.

¹⁶ Scarlat Callimachi, domnul Țării Românești.

război, de acum înainte, sub pavăza sfântului *șerial*¹⁷, să nu se mai dea niciodată ocazia de a fi înșelați de asemenea șiretlicuri și să se dovedească atenție pentru ca, pe cât posibil, Înalțul Devlet să nu prilejuiască vreo situație [care să ducă] la încălcarea tratatului; fiind trup și suflet cu spiritul trimisului lui Allah, în strânsă unitate și înțelegere să se depună strădanii pentru aranjarea cât mai grabnică a problemelor cuvenite, căci statul mahomedan nu se află în siguranță. Și, deoarece răspunsurile date la cele invocate de pomenitul elciu la întrunirea trecută au fost de o manieră nimerită, s-a considerat că este potrivit să se discute [cu elciul] tot în spiritul răspunsurilor de atunci.

Când va ajunge la înalta cunoștință că scrisorile sosite din partea numitului muhafiz au fost prezentate, spre a fi supuse privirii imperiale, atunci ordinul și firmanul ce urmează depind de măriia sa gloriosul, generosul, mărețul, puternicul, binefăcătorul meu efendi, padișahul meu.

Arh. St. București, colecția Xerografii Turcia, pachetul XV, doc. 42; (Başbakanlik Arşivi Istanbul, Hatt-i Hümâyûn Tasnifi nr. 16306). Orig.

4. [1821 aprilie-mai.] Raport prin care un înalt demnitar otoman aduce la cunoștință sultanului Mahmud al II-lea problemele discutate la una dintre întrunirile Consiliului imperial, pe marginea unor documente prezentate anterior. Se dau detalii asupra conținutului notei de răspuns către elciul Rusiei, a declarațiilor ce vor fi făcute acestuia din urmă la întâlnirea sa cu reis efendi, în legătură cu atitudinea Porții față de evenimentele din Principate, și a numirii de muhafizi în Țara Românească și Moldova. Rezoluția sultanului.

[*Hatt-i hümâyûn*]:

Vizirul meu,

Am citit, literă cu literă, prezentul tău raport, nota ce va fi înmănată pomenitului elciu și răspunsurile ce i se vor expune verbal. În conformitate cu hotărârea luată în Consiliul imperial și după cum se arată în primul paragraf al prezentului raport, *reis* [*efendi*] să se întâlnească cu pomenitul elciu și, înmânându-i nota, să spună aceste cuvinte: „Cum s-ar putea trimite voievozi [în Principate] înainte de separarea (*temyîz*) și curățarea (*tathîr*)¹⁸ națiunii grece, când s-au întâmplat atâtea răutăți din partea sa, și ce siguranță se poate avea că ei

¹⁷ Legislația islamică.

¹⁸ Expresie semnificând, în cazul respectiv, intenția autorităților otomane de a face distincție între grecii „cinstiți” și cei „vinovați”, aceștia din urmă fiind pasibili de pedeapsa capitală.

[voievozii] nu vor fugi?” Dacă rușii, nefiind deloc de acord cu numirea muhafizilor, vor zice: „Noi intervenim deschis pentru protejarea supușilor (*reâyâ*) din Principate”, atunci, [punându-li-se întrebarea] de ce nu i-au apărat ei [pe supuși] de răutățile făptuite de tâlhari, să se răspundă astfel: „Principatele fiind ale noastre, noi suntem și mai mult obligați să le apărăm și, de aceea, dovedim atenție”.

În afară de acestea, măsurile consemnate în al doilea paragraf nu sunt potrivite. Dregătorii și oștenii s-ar îngrijora, zicând că „de unde, la început, serascher în Moldova fusese desemnat muhafizul de Brăila, acum e numit Hakki pașa, în fiecare zi se iau tot alte măsuri”. Oricum, Ismail Hakki pașa e nimerit ca muhafiz în Țara Românească, Salih Koç însă nu-i potrivit pentru funcția de muhafiz de Giurgiu, iar ca [Ebu-] Bekir pașa să vină acolo¹⁹, trebuie destul timp. Această problemă legată de muhafizi să fie rediscutată, pe larg, în Consiliul imperial și, găsindu-se o soluție potrivită, să-[mi] raportezi hotărârea în privința lor!

*

*Gloriosul, generosul, mărețul, puternicul
și binefăcătorul meu efendi, padișahul meu,*

Umilul meu raport [trimis mai înainte] la Înalta Poartă împărătească avea următorul cuprins: „Zilele trecute, elciul Rusiei a prezentat Înaltei Porți *arzmahzarul* ce i-a parvenit prin curierul austriac și care cuprinde unele rugăminți și cereri de iertare adresate, de această dată, Porții celeste a lumii de către mitropolitul, episcopii și boierii Țării Românești, scrisorile întocmite de sus-zisul mitropolit al Țării Românești, scrisorile întocmite de sus-zisul mitropolit al Țării Românești către patriarhul grec și către Iskerlet bey, voievodul Țării Românești, rezumatul documentelor ce i-au sosit din partea personalului consulatului Rusiei rămas în București, în legătură cu situația din acele locuri, cu felul acțiunilor răzvrătiților Ipsilanti-oğlu și Vladimirescu, și cu faptul că, ulterior, sus-amintiții s-au retras din București, fiecare în altă parte, împreună cu plebea în fruntea căreia se află, despre aceste probleme scriind și elciul o notă către slujbașii cârmuirii.

Sus-numitul voievod al Țării Românești a prezentat un raport în care arată cele cuprinse în scrisorile ce i-au sosit, în aceste momente, din partea caimacamilor săi.

Printre scrisorile sosite ulterior, din partea supusului Hakki pașa, muhafiz de Giurgiu, se află o scrisoare adresată de sus-numitul Ipsilanti-oğlu amintitului

¹⁹ Adică în Țara Românească.

elciu, care, datorită faptului că [scrisoarea] i-a fost trimisă lui, a întocmit din nou o notă către slujbașii cârmuirii, în care arată că, în prezent, numitul Ipsilanti-oğlu retrăgându-se, liniștea a luat locul tulburărilor din țară, că a sosit vremea trimiterii voievozilor și că să se discute cu el măsurile ce se impun în legătură cu rezolvarea urgentă a situației și problemelor. Scrisoarea menționată fiind trimisă în original, s-a dispus ca toate [documentele] să fie traduse.

Având în vedere că din fiecare dintre documentele menționate [rezultă unele] decizii, că din fiecare dintre veștile consemnate [reies] anumite adevăruri dovedite și deosebite, ele vor fi studiate și discutate, pe larg, în Consiliul imperial, pentru ca - în conformitate cu natura chestiunilor actuale și cu explicațiile ce le va da elciul - [să se știe] cum să se acționeze și cum va trebui să se răspundă amintitului elciu, în numele Înaltului Devlet. De asemenea, s-a cerut îngăduința de a raporta majestății [voastre] imperiale hotărârea ce se va lua și a prezenta traducerea documentelor menționate”.

În partea sa de sus [a umilului meu raport], s-a consemnat imperialul *hatt-i şerif*, însoțit de glorie, ce împodobește fila, glăsuind următoarele: „Prezentul tău raport și traducerea celor șase hârtii ale ghiaurilor au fost văzute de mine; toate acestea și, în special, nota elciului Rusiei fiind constituite din viclenie și absurdități, să fie discutate fiecare în parte la întrunirea Consiliului în casa supusului nostru *efendi*; să raportezi augustei mele persoane ce răspuns s-a hotărât să se dea”²⁰.

Iar în imperialul *hatt-i hümayûn*, care sporește onoarea, emis în partea de sus a unui alt smerit raport al meu care se referea la îndeplinirea unor măsuri și care [v-]a fost prezentat, se arată următoarele: „Toate aceste chestiuni au fost îndeplinite. În afară de acestea, tuturor le este cunoscut faptul că rușii sunt cei ce, cu dispreț, au determinat națiunea greacă să îmbrățișeze cauza libertății; poate că și alte state sunt implicate. Vasăzică, înțelegând cât de grave sunt unele chestiuni, trebuie ca, în perfectă înțelegere, să se ia măsurile necesare!”

Ulterior, a sosit o notă a supusului Yusuf pașa, muhafiz de Brăila, în care, povestindu-se despre felurite josnicii și trădări anterioare ale răufăcătorului Mihail (*Mihâl*), voievodul Moldovei, și despre fuga sa din Moldova, în aceste momente, împreună cu întreaga lui suită, se arată că s-a expediat *mahzarul* către Poarta fericirii al mitropolitului și boierilor pământeni din Moldova, cerând ca în locul lui [Mihail Suțu] să fie trimis un nou voievod ce va fi numit și desemnat de Înaltul Devlet. [Nota], însemnată cu roșu²¹, a fost prezentată majestății [voastre] imperiale, iar în partea ei de sus s-a emis imperialul *hatt-i hümayûn*, care sporește onoarea, și care cuprinde următoarele dispoziții: „Potrivit tratatului (*adhen*), să se

²⁰ Vezi, volumul *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Documente externe*, București, Editura Acad. R.S. România, 1980, p. 278-280.

²¹ Nota rezumativă (*telhis*), scrisă, de obicei, cu cerneală roșie.

ceară elciului ca statul rus să nu acorde protecție pomenitului hain și suitei sale, ci să-i predea Înalțului nostru Devlet, în conformitate cu tratatul de pace. Versiunea (*sûret*) prezentată de ei va fi atestat efectiv că rușii nu au nici un amestec și nu și-au exprimat acordul în privința acestei chestiuni. De aceea, documentele menționate să fie citite în Consiliul imperial, și să [mi] se raporteze ce fel de hotărâre s-a luat!”

Și, deoarece elciul Rusiei a solicitat să se întâlnească, zilele acestea, cu slujbașii cârmuirii, pentru sus-menționatele probleme legate de Principate, s-a considerat că - decât să se facă eforturi de a se discuta și a se da replici la vorbele pline de viclenie pe care el le va rosti, ca mai înainte, în timpul întâlnirii - este bine să se întocmească o notă referitoare la modul de stabilire și îndeplinire a măsurilor ce se impun a fi aplicate în privința Principatelor, având în vedere felul în care sunt abordate problemele în momentele de față, metoda adoptată de ruși și toate situațiile actuale, iar la întrevedere, pomenitului elciu să i se înmâneze [nota] și să i se spună de către slujbașii cârmuirii următoarele: „Iată, pentru a se înțelege întocmai voința și hotărârea ultimă ale Înalțului Devlet în această privință, și pentru a nu se răspândi vorbe, s-a întocmit [această notă]. După ce o veți citi, vă veți explica și dumneavoastră în scris opinia și hotărârea ultimă în această privință, așa cum vor fi ele”. Astfel, s-a întocmit mai înainte o notă de răspuns.

La întrunirea Consiliului, care a avut loc ieri, în ziua de miercuri, la Poarta fetvalei protectoare, după ce s-au citit, rând pe rând, scrisorile sus-menționate, *mahzar-urile* sosite din Principate, traducerile hârtiilor prezentate de elciul Rusiei, alte documente, imperialele *hatt-i hüimâyûn*-uri, care sporesc onoarea, și amintita notă de răspuns, s-a trecut imediat la discuții, arătându-se următoarele: nu este cazul de a se discuta prea mult asupra opiniei și amestecului moscoviților în toate răutățile întâmplare, deoarece răutățile provocate de ei în Principate, faptul că, până acum, i-au pus pe tâlhari să-și schimbe [mereu] atitudinea, ca și cele spuse, de această dată, de pomenitul elciu, anume că: „Ipsilanti și Vladimirescu s-au retras și așteaptă recomandări din partea mea. Să discutăm ce-i de făcut!” ascund în fond o sumedenie de răutăți și șiretlicuri; faptul că s-a cerut din Principate [să se numească] voievozi reprezintă, fără îndoială, o expresie a răutăților tagmei voievozilor, în conformitate cu metoda Rusiei, pentru a împiedica măsurile preconizate de Înalțul Devlet; cât privește măsurile ce se impun Înalțului Devlet, ca răspuns la aceste răutăți, va trebui să nu se permită trimiterea imediată a voievozilor în Principate, ci, mai întâi, să se expedieze oști de către Înalțul Devlet în Principate, cu scopul de a prinde și a stârpi tagma tâlharilor în locurile unde ei se află, și să se aplice pedepsele cuvenite, cerându-se rușilor extrădarea (*istirdâd*) - conform tratatului - a pomenitului Mihail și a celorlalți fugari; întărindu-se astfel, sută la sută, liniștea și rânduiala (*nizâm*) Principatelor, după ce Înalțul Devlet va căpăta asigurările necesare, în funcție de

împrejurări, să fie numiți și trimiși voievozi; până la împlinirea acestui deziderat, în Țara Românească și în Moldova, să fie desemnat și instalat câte un muhafiz de către Înalțul Devlet; optându-se pentru asemenea căi și mijloace, să se dea imediat răspuns și elciului Rusiei, în conformitate cu ele, și să se urmărească aplicarea lor întocmai. În aceeași manieră au fost analizate cu atenție și argumentate și unele părți ale amintitei note de răspuns, [toate cele menționate mai sus] fiind unanim acceptate de către toți supușii [demnitarii].

De asemenea, cei de față au menționat și au arătat că, după ce situația va fi prezentată spre încuviințare majestății [voastre] imperiale, supusul *reis efendi* să se întâlnească cu pomenitul elciu și să-i ofere amintita notă, [înștiințându-l că ea cuprinde] hotărârea și opinia din momentul de față ale Înalțului Devlet; că, în afară de cererile și măsurile indicate în amintita notă, este bine ca pomenitului elciu să i se expună verbal de către slujbașii cârmuirii următoarele: „Iată, pentru curățarea deplină a tâlharilor iviți în Principate, și pentru întărirea cum trebuie a liniștii și rânduiei, Înalțul Devlet este obligat să aplice grabnic măsuri efective și să instaleze câte un muhafiz în Țara Românească și Moldova, până ce va veni timpul trimiterii voievozelor. Scopul urmărit în primul rând este acela de a se face distincție între supușii buni și cei răi, căci în privința lor nu mai există demult nici încredere nici siguranță, urmând ca, în felul acesta, să fie pedepsiți cei care merită, iar cei nevinovați să fie scoși la iveală și tratați cu bunăvoință. În orice caz, acestea trebuie să se întâmple întocmai, deoarece Înalțul Devlet are obligația statală și națională de a recurge la asemenea metode și căi, pentru garanția sa imediată. Numai că, în Principate se află și locuiesc mulți sudiți ruși, care sunt amestecați cu raialele și tâlharii. Muhafizii și oștile islamice urmează a se aduna și a se instala mâine²² în acele părți. Și, dacă în momentul când ele vor trece la aplicarea măsurilor, va trebui ca și acești sudiți să fie ofensați datorită vreunor situații și acțiuni ale lor, atunci, pentru ca din partea statului rus să nu se spună că s-a întâmplat așa și pe dincolo, și pentru ca sudiții, oricâți sunt în Principate, să nu se afle acolo cât timp vor ședea muhafizii, ei să fie acum retrași cu toții în hotarul statului rus și, slavă celui de sus, după restabilirea liniștii, se vor întoarce din nou. În afară de aceasta, date fiind necesitatea îndepărtării sudiților aflați în momentul de față la Pragul fericirii²³ și faptul că adunarea și stabilirea unor asemenea indivizi fără căpătâi în țările Sublimului Sultanat contravin tratatului, urmează ca și aceștia să fie expediați de aici în ținuturile lor, astfel încât să nu ne atingem de voi din cauza lor. Negustorii ruși nu trebuie să plece, deoarece șederea lor și protejarea lor în orice situație sunt prevăzute în tratat. Și, dacă se acordă atenție protejării lor în orice situație, tot astfel ei nu au voie să stea laolaltă cu raialele. De aceea, li se va rezerva special un han, urmând să locuiască acolo

²² În text: *yarın*, aici, cu sensul de „în curând”.

²³ *Asitâne-i Saâdet*, adică *Istanbul*.

împreună cu negustorii musulmani”. [Totodată, s-a mai arătat că], în cazul când pomenitul elciu nu se va lăsa convins cu vorba, atunci să i se înmâneze ulterior și o notă fermă în această privință.

*

Deoarece, așa cum s-a explicat mai sus, până ce vor fi întărite toate cele legate de liniștea și rânduiala Principatelor, și, în funcție de acestea, până când vor fi numiți și trimiși voievozi, este necesar ca, în Țara Românească și în Moldova, să fie desemnat câte un muhafiz, și întrucât se impune ca acești muhafizi ce vor fi desemnați să fie inși precauți, înțelepți, atot-știutori și pricepuți, cei de față au menționat și au considerat că este bine ca Ebu-Bekir pașa, valiul Anatoliei – care, fiind însărcinat cu paza Babadagului, urmează să vină la Üsküdar²⁴ și să treacă mai departe – să fie schimbat la paza Țării Românești; mirmiranul Hakki pașa, muhafiz de Giurgiu, să fie numit la paza Țării Moldovei, trimițându-i-se ca dar sublim cincizeci de mii guruși; paza Babadagului să i se încredințeze doar curajosului Salih pașa, muhafiz de Varna, însărcinat în mod preventiv înainte la Babadag, o dată cu înălțarea sa la rangul de vizir; funcția de muhafiz de Varna să fie îndeplinită de mirmiranul Bosnali Abdülkerim pașa, care a fost trimis mai înainte ca *vekîl* la Varna; funcția de muhafiz de Giurgiu – deținută de sus-numitul Hakki pașa – și sangeacul Küstendîl să fie acordate, o dată cu înălțarea la rangul de mirmiran, curajosului și destoinicului *kapuci-bâşî* Salih Koç Ağa, care a venit, de această dată, la Poarta fericirii, din partea lui Hürşid pașa.

Când [toate acestea] vor ajunge la înalta cunoștință, ordinul și firmanul ce urmează depind de măria sa gloriosul, generosul, mărețul, puternicul și binefăcătorul meu efendi, padișahul meu.

Arh. St. București, colecția Microfilme Turcia, rola 8, c. 151; (Başbakanlık Arşivi İstanbul, Hatt-i Hümâyûn Tasnifi). Orig.

5. [1822 iulie]. Muhafizul de Vidin, Derviş Mustafa pașa, confirmă, probabil marelui vizir, primirea unei porunci referitoare la restabilirea domniilor pământene în Principate, dând asigurări asupra îndeplinirii recomandărilor ce i s-au făcut în legătură cu chemarea la Vidin a caimacamului Craiovei și administrarea Olteniei până la numirea noilor caimacami domnești. Raportul viziral și rezoluția sultanului.

²⁴ Azi, cartier al Istanbulului.

[*Hatt-i hümmâyûn*]: A fost văzută de mine. Numitul [muhafîz] a procedat foarte bine nescotând nici o vorbă.

*

[*Telhis*]: Epistola sosită din partea supusului Derviş Mustafa paşa, muhafîz de Vidin. Ca răspuns la umila mea epistolă – în care [i] s-a scris că, așa cum s-a adus la cunoștința imperială, în Țara Românească și Moldova fiind numiți voievozi dintre boierii pământeni, în situația de față, s-a aranjat ca să fie stabiliți două mii de neferi *beşlii*, în Țara Românească, și o mie, în Moldova; că, în momentul când voievozii vor ajunge la locurile lor, valiul de Silistra va chema oștenii din Principate, și, de aceea, el [muhafîzul] să ia atunci legătura cu sus-numitul [valiu], să readucă la Vidin oștenii din Oltenia (*Kara Eflâk*) și să cheme lângă sine pe Samurkaş-oğlu²⁵. caimacamul Craiovei – arată că l-a chemat lângă sine pe pomenitul Samurkaş-oğlu, ținându-l sub pază, și că a încredințat la doi dintre boierii pământeni din Oltenia treburile țării și toate cele legate de tainurile [oștenilor], până la venirea caimacamului din partea [noului] voievod.

Când va ajunge la înalta cunoștință că [epistola] a fost prezentată, spre a fi supusă privirii imperiale, atunci ordinul și firmanul ce urmează depind de măriia sa cel îndreptățit să poruncească.

*

Măriia sa norocosul, binevoitorul, bunul, mărețul, milostivul, binefăcătorul, mărinosul meu efendi, stăpânul meu să fie sănătos și să se bucure de fericire și prosperitate!

Sărmanul de mine, plin de cinste, am luat la cunoștință sublimul cuprins al unei înalte porunci binefăcătoare, împodobită cu omenie, care se referă la următoarele amănunte: mai înainte de aceasta, la Poarta fericirii au fost chemați boieri din Țara Românească și Moldova și, înțelegându-se voința și dorințele lor arzătoare, dat fiind că a dispărut siguranța în privința grecilor din Fanar, în Țara Românească și Moldova au fost numiți și desemnați voievozi dintre venerabilii boieri pământeni; s-a aranjat ca, până la instituirea liniștii [să stea] două mii de neferi *beşlii*, în Țara Românească, și o mie, în Moldova; în funcție de *baş beşlü ağasi* în Țara Românească, a fost numit *kapuci-başî-ul* Hasan bey, fiul lui Kavanoş, aian de Bazargic; când acesta, luând cu sine oștenii sus-menționați și, la porunca mării sale bunului Mehmed Selim paşa, valiul de Silistra, serascher de

²⁵ Iancu Samurcaş.

Dunăre, va ajunge la locul [misiunii] sale, și când voievozii vor veni și ei la locurile lor, atunci măria sa [valiul] sus-numit va readuce îndată oștenii aflați în Țara Românească și Moldova, urmând ca tot atunci să se ia legătura cu sus-numitul [valiu], ca și oștenii din Oltenia să fie chemați la Vidin – despre aceste probleme, măriei sale sus-numitul [valiu] i s-a scris din partea ilustrului și binefăcătorului [stăpân], în conformitate cu sublima dispoziție imperială.

De asemenea, [în aceeași poruncă - arătându-se] că, oricum, nu este îngăduit ca I Stefanaki²⁶, caimacamul Moldovei, Negri, caimacamul Țării Românești, și Samurkaș-oğlu, caimacamul Olteniei, să rămână în acele părți, întrucât e posibil ca ei să fugă, că în Țara Românească, Moldova și Oltenia vor fi desemnați caimacami dintre boierii pământeni de către pomeniții voievozi – se recomandă ca, până la numirea caimacamilor, să se scrie și să se dea povețe boierilor pământeni în legătură cu administrarea Olteniei, ca pomenitul Samurkaș-oğlu să fie chemat îndată la Vidin și întemnițat [acolo], să i se urmărească intențiile *hesâblar* în privința țării, după ce voievodul Țării Românești va ajunge la locul său, și să se comunice majestății sale imperiale când și cum și-a rupt legăturile.

Așa cum s-a cerut prin ordin și firman, Samurkaș-oğlu, caimacamul Olteniei, a fost chemat la Vidin, în prezent fiind ținut sub pază pe lângă mine, sârmanul. La recomandarea dată în scris de mine, preaumilul, boierilor pământeni Bibescu logofăt și Iranlion²⁷ (?), dintre boierii venerabili ai Olteniei, li s-a pus în sarcină să se îngrijească de treburile țării și de problema aprovizionării oștenilor din Oltenia, până la numirea caimacamilor de către voievozii desemnați. Totodată, când voievodul Țării Românești va sosi la locul său, se vor urmări intențiile legate de țară ale lui Samurkaș-oğlu, care este reținut în această parte, situația urmând a fi raportată Curții imperiale – sediu al puterii!

Arătând [cele de mai sus], am avut prilejul de a-mi dovedi credința și smerenia. Cu voia înaltului Allah, când [toate acestea] vor ajunge la autocuprinzătoarea și binefăcătoarea cunoștință, atunci ordinul și firmanul în această privință și, în orice caz, depind de măria sa norocosul, binevoitorul, bunul, mărețul, milostivul, binefăcătorul, mărinimosul meu efendi, stăpânul meu.

Sluga de mine Derviş Mustafa, muhafiz de Vidin.

[*Legenda sigiliului*]: Robul Derviş Mustafa, luminat de raza purității.

Arh. St. București, colecția Xerografii Turcia, pachetul XV, doc. 35; (Başbakanlık Arşivi İstanbul, Hatt-i Hümayûn Tasnifi nr. 14300). Orig.

²⁶ Ștefanache Vogoride.

²⁷ Probabil, Ilarion.